
ŁUKASZ JAŻWIŃSKI

TRAGEDIA NA STADIONIE HILLSBOROUGH – PRZEBIEG PROCESU (PODSUMOWANIE STANU WIEDZY NA 26 KWIETNIA 2016 R.)

Problem tragedii na stadionie Hillsborough jest zagadnieniem wielowątkowym, wielopłaszczyznowym i, z różnych przyczyn, ciągle aktualnym. Dlatego więc warto sprawdzić wszystkie możliwe kierunki prowadzonego śledztwa i ponownie zastanowić się nad odpowiedziami na kluczowe pytania: „Dlaczego zginęło tylu niewinnych ludzi?” „Kto był odpowiedzialny za katastrofę?” „Dlaczego tak długo trwało znalezienie winnych?” Na te, jak i na inne związane z tragedią na Hillsborough pytania postara się odpowiedzieć autor niniejszego artykułu.

Rys historyczny wydarzeń na stadionie Hillsborough – podsumowanie

W celu przypomnienia, należy zacząć od wydarzeń, które miały miejsce w roku 1989. Dokładnie 15 kwietnia na stadionie Sheffield Wednesday miał zostać rozegrany jeden z najważniejszych meczów sezonu.

Stadion Hillsborough – stadion piłkarski w Sheffield Wednesday, wybudowany w 1899 roku. Projektantem stadionu jest Szkot Archibald Leitch. Początkowo stadion posiadał 5500 miejsc w tym 3000 siedzących i 2500 stojących. Jeden z najstarszych stadionów w Wielkiej Brytanii. Rozgrywano na nim wiele ważnych spotkań. Był areną Mistrzostw Świata w 1966, jak i Mistrzostw Europy w 1996 roku. Przez lata swojego działania kilka razy był przebudowywany. W tej chwili posiada 39 812 miejsc¹.

¹ Źródło: <http://stadiony.net/stadiony/eng/hillsborough> [dostęp: 26.01.2017].

Zdjęcie 1. Obszar wejściowy na stadionie Hillsborough od strony trybuny Leppings Lane

Źródło: <http://www.bbc.com/news/uk-england-27490920> [dostęp: 28.02.2017].

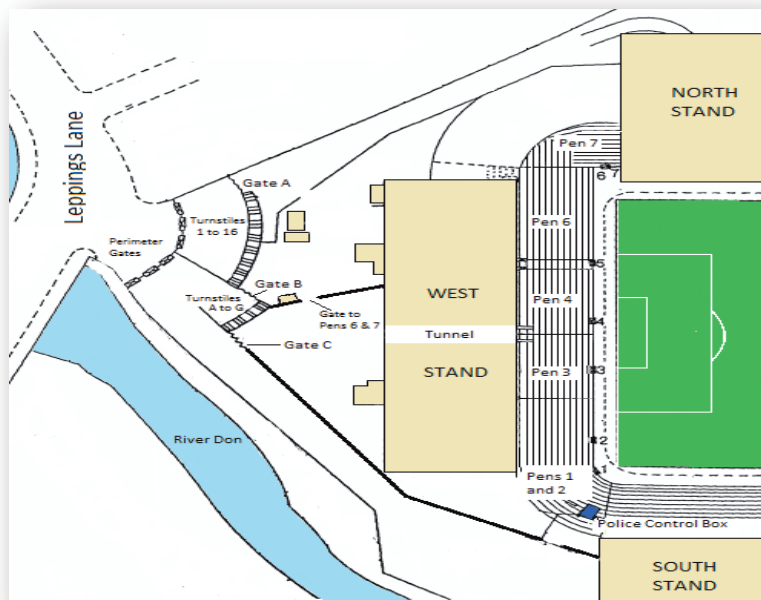
Na ten mecz czekała duża część fanów z Liverpoolu. O finał Pucharu Anglii zagrać mieli piłkarze FC Liverpool i Nottingham Forest. Kibice „The Reds”, jak i Forest liczyli na bardzo dobre widowisko oraz na awans swych drużyn do finału rozgrywek.

Według planów trybunę Leppings Lane mieli zasiąść fani z Anfield Road. Niniejsza decyzja Angielskiego Związku Piłki Nożnej była co najmniej dziwna, ponieważ mniejszą z trybun przeznaczono dla liczniejszej spośród obydwu grup fanów. Po przeciwnej stronie zasiedli kibice Nottingham. Z powodu ścisunku, jaki panował na sektorach FC Liverpool zmarło 96 kibiców. Do tej pory jest to jedno z najtragiczniejszych wydarzeń w historii nie tylko brytyjskiego, ale i światowego futbolu.

Zeznania osób uczestniczących w tragedii na stadionie Hillsborough – dwie sprzeczne teorie

Na początku trudno było ustalić kto odpowiada za śmierć 96 osób. Można było spotać się z dwiema różnymi teoriami. Pierwsza z nich, wskazywana przez policję i media, mówiła, że jednym z głównych powodów tragedii była nietrzeźwość kibiców FC Liverpool. Przypisano im takie zarzuty, jak celowe uszkodzenie bramy wejściowej oraz płotu oddzielającego boisko od trybun. Zapewne autorzy tej kłamliwej teorii chcieli połączyć niniejsze zachowania kibiców z Liverpoolu z ewentualną próbą wszczęcia bójki z kibicami Forest, ponieważ obie grupy kibiców, mówiąc delikatnie, nie przepadały za sobą.

Należy dodać, że według brytyjskiej policji, to kibice „The Reds”, zamiast pomagać w ratowaniu życia swoich przyjaciół, utrudniali akcję służb. Przysłowiowej oliwy do ognia dołąć dziennik „The Sun”. Kilka dni po tych tragicznych zdarzeniach gazeta na pierwszej stronie umieściła tytuł „Prawda”. Znalazły się też takie podtytuły, jak: „Niektórzy kibice kradli portfele ofiarom”, „Niektórzy kibice sikali na dzielnych gliniarzy” czy „Niektórzy kibice bili sanitariuszy reanimujących ofiary”. W wyniku opublikowania tego typu nagłówków i fałszywych artykułów w krótkim czasie spadł nakład gazety, konkretnie z 220 tysięcy

Grafika 1. Układ sektorów zajmowanych przez kibiców FC Liverpool

Źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/Hillsborough_disaster [dostęp: 28.02.2017].

do 12 tysięcy egzemplarzy dziennie, przede wszystkim w hrabstwie Merseyside, w którym leży Liverpool. Społeczność kibicowska (i nie tylko) nie dała wzmóc sobie, że wina tego tragicznego zdarzenia leży po stronie fanów.

Według drugiej wersji zdarzeń, wersji kibiców, piłkarzy oraz rodzin ofiar, cała odpowiedzialność za tragedię ciążyła na policji i służbach porządkowych, które nie potrafiły zapanować nad sytuacją. Jeden z kibiców, który był na tym meczu opowiada o zdarzeniach mających wówczas miejsce. Jest nim Neil Fitzmaurice. Wtedy 20-letni fan, jeden z 54 tysięcy, którzy wybrali się na ten mecz. Według niego, na 30 minut przed rozpoczęciem widowiska przed wejściem na trybunę, na której zasiadali kibice FC Liverpool, stworzył się niezwykle ścisł. A cały czas dojeżdżały autokary z fanami. Inni sympatycy, którzy mieli miejsca siedzące zauważyli, że w sektorze stojącym tworzy się niebezpieczny tłok, a w zajmowanych przez nich sektorach jest jeszcze sporo wolnego miejsca. Wtedy na trybunach obowiązywało przegrodzenie sektorów wysokimi metalowymi płotami. Kibice, zamiast być kierowani na sektory boczne, w których było jeszcze wolne miejsce, udawali się wprost przez tunel w najbardziej zatłoczone obszary. Wynikało to z faktu braku zarządzania przez policję i inne odpowiedzialne służby w zakresie kontrolowanego, zrównoważonego napełniania stadionu. Według tego świadka policja nie widziała żadnego zagrożenia dla życia kibiców. Lekceważyła głosy fanów, którzy zgłaszali, że w tej części stadionu panuje olbrzymie przepełnienie. Powyższy świadek zaznaczył, że chciał zawrócić i zmienić swoje miejsce oglądania meczu, gdyż poczuł się niebezpiecznie, lecz nie miał możliwości

powrotu, bowiem cały czas tłum ludzi usiłował wejść na obiekt. Fani, którzy znajdowali się w tym ścisisku zaczęli krzyczeć, prosić o pomoc, wchodzić na płot, lecz nikt nie chciał im pomóc. Natomiast policja widząca kibiców wchodzących na ogrodzenie, myślała, że próbują oni bezprawnie wtargnąć na boisko, w wyniku czego usuwała kibiców z płotu. Z kolei bramkarz FC Liverpool, który stał najbliższej sektora swoich kibiców słyszał wołanie o pomoc. Ludzie krzyczeli, że nie mogą oddychać. Ich twarze były przyciśnięte do krat.

Zdjęcie 2. Infrastruktura centralnych sektorów trybuny Leppings Lane

Źródło: <http://www.bbc.com/news/uk-england-merseyside-27761457> [dostęp: 28.02.2017].

Wspomniany bramkarz poprosił policjantkę żeby otworzyła bramkę w ogrodzeniu, lecz ta odpowiedziała, że nic nie może sama zrobić i musi czekać na rozkazy... Dopiero 6 minut po rozpoczęciu meczu, gdy kibice już dusili się na trybunach, mecz został przerwany. Według wcześniej cytowanego kibica przepelnienie tłumy było tak duże, że brakowało mu powietrza w płucach, a w oczach robiło mu się ciemno. Niewątpliwie, siła naporu tłumy na pozostałe osoby na feralnej trybunie musiała być ogromna.

Poniższa tabela prezentuje dane statystyczne dotyczące wieku i płci ofiar.

Tabela 1. Dane statystyczne dotyczące ofiar

Wiek ofiar	Kobiety	Mężczyźni	Suma
10–19	2	36	38
20–29	4	36	40
30–39	1	11	12
40–49	0	3	3
50–59	0	1	1
60–69	0	2	2
Suma	7	89	96

Źródło: <http://www.bbc.com/news/uk-26765007> [dostęp: 19.02.2016].

Proces sądowy mający ustalić winnych tragedii na stadionie Hillsborough

Pierwsze dochodzenie rozpoczęte zaraz po tragedii było bardzo kontrowersyjne. Koroner Stefan Popper ograniczył dochodzenie sądowe wydarzeń do godziny 15.15 z dnia katastrofy. Uzasadnił tę decyzję tym, że do tej godziny wszystkie ofiary już nie żyły.

***Koroner** – [ang.], prawo urzędnik sądowy, zobowiązany do wyjaśnienia przyczyn gwałtownej śmierci, ale tylko wtedy, gdy zostało znalezione ciało. Instytucja koronera została powołana w Anglii w 1194 r. przez Ryszarda Lwie Serce; nadal istnieje w systemie prawnym Wielkiej Brytanii i USA; koronerem może być tylko adwokat lub lekarz mający co najmniej 5-letnią praktykę; koroner prowadzący śledztwo powołuje ławę przysięgłych (7–11 członków), która większością głosów (na podstawie wyników śledztwa) decyduje o oddaniu oskarżonego pod sąd małej ławy przysięgłych; werdykt ten zastępuje akt oskarżenia i wstępną kontrolę oskarżenia przez sąd pokoju.²*

Rodziny ofiar były zdziwione i mocno niezadowolone z tej decyzji. Według nich nie zostały uwzględnione działania policji i służb medycznych. 26 marca 1991 roku sąd orzekł, że przyczyną śmierci 96 kibiców FC Liverpool był nieszczęśliwy wypadek. Po takim werdykcie można wnioskować, że służby nie popełniły żadnego błędu. Rodziny zmarłych poczuły się oszukane i obiecały sobie, że do skutku będą dochodziły prawdy na temat przyczyn i przebiegu katastrofy.

19 kwietnia 2006 roku Minister Spraw Wewnętrznych Jacqui Smith poprosiła o upublicznienie tajnych akt dotyczących katastrofy. Był to doniosły krok w celu ostatecznego wyjaśnienia sprawy – dotarcia do prawdy.

8 marca 2011 roku Niezależny Panel Hillsborough ogłosił, że zbada poprzednio ukryte dokumenty, a także ustali, co miało miejsce po godzinie 15:15 w dniu opisywanego nieszczęścia, ponieważ zdarzenia te nie były dotąd brane pod uwagę. Rządowa e-petycja została podpisana przez ponad 139 tysięcy obywateli. Dzięki tej inicjatywie widać było społeczność, która wspiera rodziny zmarłych.

17 października 2011 roku Parlament zgodził się na debatowanie nad wszystkimi dokumentami dotyczącymi katastrofy. Podczas debaty w Izbie Gmin laburzystowski poseł Steve Rotheram odczytał listę ofiar dla Okręgu Wyborczego Liverpool Walton, w rezultacie dane ofiar trafiły do Hansard. Był to niesamowicie piękny gest skierowany do rodzin poszkodowanych. Władze państwowe zaczęły w ten sposób powoli przyznawać rację rodzinom ofiar walczących o prawdę.

***Hansard** to nazwa oficjalnego raportu zawierającego kompletny zapis obrad Parlamentu Brytyjskiego, tj. Izby Gmin oraz Izby Lordów.³*

Po złożeniu wniosku przez Prokuratora Generalnego, w grudniu 2012 roku Sąd Najwyższy uchylił wyroki z początkowego dochodzenia i nakazał zacząć nowe, co było tak oczekiwanym rozwiązaniem tej sytuacji przez opinię publiczną śledzącą postępy w spra-

² <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3925892> [dostęp: 28.02.2017].

³ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Hansard> [dostęp: 28.02.2017].

wie. Sir John Goldring został powołany jako asystent koronera w South Yorkshire (East) i West Yorkshire (West) do prowadzenia przedmiotowych dochodzeń.

Przesłuchania rozpoczęły się w poniedziałek 31 marca 2014 roku w Warrington. Dzięki tej możliwości można było przesłuchać od nowa wszystkich świadków. Jednym z tych, który nie był wcześniej przesłuchiwany był inspektor Anthony Humphries. Podczas meczu nadzorował on pracę ok. 30 sierżantów i posterunkowych policji. Brał również udział w akcji ratunkowej. Humphries przyznał, że na stadionie panował straszny chaos, policjanci przekrzykiwali się na radiu. Okazało się, że nawet nie otrzymywał żadnych rozkazów od dowodzącego. Zeznania te pokazują, że dowodzący operacją policji na stadionie komisarz Duckenfield nie panował nad sytuacją.

W tej chwili ciężko sobie wyobrazić, żeby dowodzący jakąkolwiek akcją nie wiedział co robić. Tak jednak w istocie było, na co złożył się m.in. czynnik w postaci braku doświadczenia dowódcy w obszarze zarządzania podobnej rangi imprezami. Kopie postępowania i dowody, które zostały wykonane podczas przesłuchań, zostały upublicznione na stronie *Dochodzenia Hillsborough*. Dzięki temu każdy zainteresowany mógł zapoznać się z dokumentami, co pozwoliło w pełni uczciwie rozstrzygnąć sprawę.

6 kwietnia 2016 roku 9 sędziów przysięgłych zostało wysłanych do rozpatrzenia starych werdyktów. 26 kwietnia 2016 r., po jednym z najdłuższych, o ile nie najdłuższym postępowaniu sądowym, sąd uznał lokalną policję i służby medyczne winne nieumyślnego zabójstwa przez zaniedbanie. Wreszcie rodziny ofiar mogły poczuć ulgę oczyszczenia swoich zmarłych bliskich ze wszystkich oszczerstw na ich temat. Wyrok sądu otworzy zapewne możliwości wytoczenia spraw karnych przeciwko winnym osobom oraz odszkodowawczych względem odpowiedzialnych instytucji.

Wyniki dochodzenia sądowego i wnioski na przyszłość płynące z tragedii na stadionie Hillsborough

Jak można wytłumaczyć to, że winni tej tragedii zostali wskazani dopiero po 27 latach od jej zaistnienia? Wskazani, nie skazani, a nawet nie postawieni w stan oskarżenia. Okazuje się, że na początku postępowania ślady i dowody przemawiające na niekorzyść policji były tuszowane, zmieniano zeznania świadków tak, aby bardziej pasowały one do zdarzeń chuligańskich niż do tragicznej śmierci niewinnych, zwykłych kibiców, którzy przyszli obejrzeć ciekawy mecz. Wmawiano opinii publicznej, że kibice sami zniszczyli ogrodzenie odgradzające boisko od trybun, fałszowane były wyniki badań trzeźwości uczestników wydarzenia.

Można sobie jedynie wyobrazić co czuły rodziny ofiar przez ten czas, gdy oczerniano ich bliskich. Jednym z najbardziej nieprzyjemnych wniosków wyciągniętych z dochodzenia jest to, że 41 osób można było uratować – wszystko przez nieodpowiedni sposób udzielania pomocy medycznej, a w zasadzie brak jej udzielenia. To jest aż 41 osób – skandalem według opinii publicznej jest fakt, że do tej pory nikt nie został ukarany za śmierć tych osób. Liczbę ofiar śmiertelnych można było znacznie ograniczyć nawet w momencie, gdy otwarto nieszczęsną bramę na trybunę Leppings Lane i w sposób niekontrolowany wpuszczono tłum na obiekt.

Zdjęcie 3. Pomnik upamiętniający ofiary tragedii na stadionie Hillsborough

Źródło: <https://pl.pinterest.com/explore/hillsborough-stadium/> [dostęp: 28.02.2017].

Operacją policji na stadionie dowodził wspomniany David Duckenfield. Ze źródeł wiemy, że wspomniany komisarz pierwszy raz dowodził policją podczas tak ważnej imprezy, jaką jest półfinał Pucharu Anglii. Brak doświadczenia, brak pewności siebie w obliczu sytuacji kryzysowej doprowadził do tragicznych skutków. Dowódca obawiał się ujawnić swoją niewiedzę na temat dowodzenia podczas imprez masowych, ponieważ nie chciał stracić awansu, który dopiero co otrzymał. Sądził zapewne, że da sobie radę, jego pomyłka kosztowała jednak aż 96 ofiar śmiertelnych i ponad 700 rannych. Popenił do tego tragiczny błąd, ponieważ nie pozwolił wjechać większej liczbie karettek na płytę boiska. Pod stadion przyjechały 42 ambulanse, ale na boisku ostatecznie pojawiła się tylko jedna z nich.

Podsumowując, głównymi błędami popełnionymi przez policję było:

- otwarcie trzeciej bramy wejściowej, co uwolniło napierający na trybunę tłum, tłum chcący zdążyć na mecz, tłum, który nie był świadomy faktu przepełnienia centralnych sektorów trybuny,
- niezamknięcie tunelu prowadzącego na centralne sektory,
- brak kierowania kibiców na sektory boczne.

Należy podkreślić, że policja zlokalizowała swoje centrum dowodzenia zaraz nad trybunami zasiadanymi przez fanów FC Liverpool. Od dłuższego czasu poszczególne sektory były przepełnione, co można było z łatwością zauważyć.

Otwarcie bramy wejściowej i puszczenie tłumy „na żywioł” musiało skończyć się próbą wejścia na trybunę przez pierwsze dostępne wejście, czyli środkowe. Dowódca policji wykazał się wyjątkowym brakiem wyobraźni, ale przecież nie mogła ona zostać uruchomiona w sytuacji wysoce stresowej. Na tym polega tragiczny w skutkach brak doświadczenia – on zawsze jest widoczny w sytuacjach kryzysowych. Wystarczyło bowiem zamknąć/odciąć środkowe wejście na trybunę, aby tłum „rozproszył się” na jej boczne sektory. Tylko tyle i aż tyle.

Zdjęcie 4. Wejście na trybunę Leppings Lane – ciąg komunikacyjny, którym tłum „dociskał”, miażdżył i dusił kibiców obecnych na środkowych sektorach trybuny

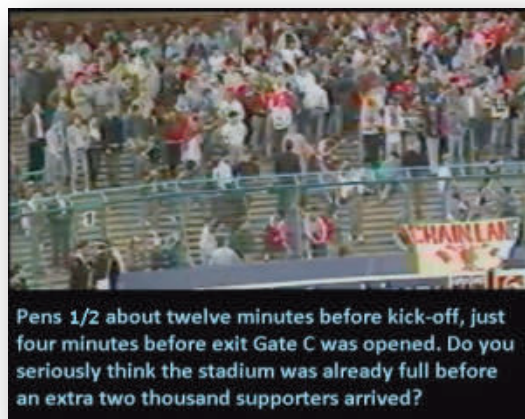
Źródło: <http://www.abovetopsecret.com/forum/thread907275/pg1> [dostęp: 28.02.2017].

Zdjęcie 5. Wypelnienie centralnych sektorów trybuny Leppings Lane

Źródło: <http://www.dailymail.co.uk/sport/sportsnews/article-3559370/Hillsborough-disaster-inquest-verdict-Justice-96-Liverpool-fans-Carragher-Rooney-lead-tributes.html> [dostęp: 28.02.2017].

Zdjęcie 6. Sektory 1-2 na trybunie Leppings Lane na około 12 minut przed rozpoczęciem meczu i na 4 minuty przed otwarciem Bramy C na trybunę Leppings Lane

Źródło: <https://thegreatcritique.wordpress.com/2012/10/14/hillsborough-ticketlessness-was-not-a-factor-and-this-is-how-we-know/> [dostęp: 28.02.2017].

Zdjęcie nr 6 obala teorię policji, w myśl której stadion był już pełny, zanim dwa tysiące dodatkowych kibiców Liverpoolu przybyły na obiekt.

W związku z tymi wydarzeniami został opracowany raport, którego autorem jest Peter Taylor (pełnił rolę drugiego najwyższego sędziego w brytyjskim systemie prawnym i prowadził śledztwo w sprawie tragedii). Pierwsza część tego raportu składała się z opisu samego zdarzenia, a druga proponowała zmiany jakie powinny być wykonane, aby w przyszłości nie dochodziło do takich tragedii. W pierwszej części raportu jego autor, wymieniając powody tego tragicznego zdarzenia, nie wskazał czegokolwiek, co byłoby zawinione przez kibiców, jednoznacznie wskazując przez to winnych katastrofy.

Natomiast pewien czas po tragedii okazało się, że stadion nie posiada ważnego, wymaganego prawem certyfikatu bezpieczeństwa i do tego od 10 lat. Jak to więc było możliwe żeby na takim obiekcie były rozgrywane mecze? Wydaje się, że osoby, które nie dopilnowały tego uchybienia, powinny również ponieść odpowiedzialność.

Tragedia na stadionie Hillsborough odbiła się wielkim echem wśród środowiska, nie tylko piłkarskiego, ale również wszelkich dyscyplin sportowych. To właśnie w jej wyniku diametralnie zmienił się wygląd stadionów i, wskutek tego, zwiększył się poziom bezpieczeństwa. Szkoda, że kosztem 96 ofiar. Niech to będzie przestrogą dla polskich organizatorów imprez oraz służb je zabezpieczających – uczmy się na cudzych błędach, bo nasze, w przypadku tłumu i imprez masowych, mogą zbyt wiele kosztować.

Opisywana katastrofa była również testem dla Brytyjskiego Wymiaru Sprawiedliwości. Początkowo wynik tego egzaminu okazał się negatywny. Państwo nie potrafiło przyznać się do błędów i rażących zaniedbań, wołało zrzucić odpowiedzialność na niewinnych fanów chcących tylko obejrzeć mecz. Takie postępowanie miało być dla państwa wygodne, gdyż liczyło ono, że po jakimś czasie ludzie zapomną. Całe szczęście, postępowanie to okazało

się chybione, nieskuteczne. Rodziny ofiar walczyły do końca i udało im się zmyć plamę haniebnych oskarżeń.

Mimo to, ustalanie faktycznych wydarzeń i ich upublicznienie zajęło 27 lat. Teraz, zapewne z zainteresowaniem, opinia publiczna będzie śledziła procesy karne, które ewentualnie doprowadzą do skazania winnych, co będzie już chyba ostatecznym krokiem w tym smutnym wydarzeniu.

Bibliografia

<http://stadiony.net/stadiony/eng/hillsborough>

<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3925892>

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Hansard>

Grafiki i zdjęcia

<https://www.theguardian.com/uk-news/video/2016/apr/26/hillsborough-inquiry-anatomy-of-a-disaster-video>

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hillsborough_Memorial.jpg

<http://www.itv.com/news/granada/2014-08-26/hillsborough-inquests-fans-leaving-stadium-after-disaster-called-police-murderers/>

<http://www.bbc.com/news/uk-england-27490920>

<http://www.abovetopsecret.com/forum/thread907275/pg1>

<http://www.bbc.com/news/uk-england-merseyside-27761457>

<http://www.dailymail.co.uk/sport/sportsnews/article-3559370/Hillsborough-disaster-inquest-verdict-Justice-96-Liverpool-fans-Carragher-Rooney-lead-tributes.html>

<https://thegreatcritique.wordpress.com/2012/10/14/hillsborough-ticketlessness-was-not-a-factor-and-this-is-how-we-know/>

<http://www.businessinsider.com/the-suns-front-page-on-hillsborough-2012-9?IR=T>